

I DETTE NUMMER:

HVORFOR?

Hvorfor strides Kirken? Hvorfor forsimples land og folk? Hvorfor? Hvorfor? «KRONOS OG LÆRJAKKENE? kjenner svaret.

SIDE 1

HAN BLE FRADØMT

stillingen ved Tromsø museum. Senere æret og beundret fordi han ga oss mulighetene til å oppleve kulturskatter.

SIDE 2

MUNTRE GLIMT

fra virksomheten i prispolitiet under okkupasjonen, hvor kvinner nedkom med røkede fårelår.

SIDE 2

HYGGELIGE MINNER

fra et opphold i en uvanlig fangeleir. «Ivar» gir oss del i sine opplevelser.

SIDE 4

MANGE VIL HA MER

og i Tønsberg gremmes byen over «Kjølnersaken». Du får innblikk i den på

SIDE 6

Granskningskommisjonens sterke kritikk av regjeringen Nygaardsvold

Granskningskommisjonen - eller undersøkelseskommisjonen av 1945 - kom den 3. september 1946 med en til dels meget skarp kritikk av regjeringen Nygaardsvolds forsvars- og utenrikspolitikk frem til den tyske okkupasjon av Norge 9. april 1940. Den la hovedansvaret for landets manglende forsvarsberedskap på regjeringen. Kritikken var så sterk, at det er rimelig å tro at den kom «som julekvelden på kjerringa» for Hauge & Co, - som ennå ikke hadde fått alt under sin styring, og derfor ikke i tide klarte å sensurere innholdet, og dempe kritikken.

Les side 5

Landsforræder

Av Synnøve Fjellbakk Taftø

I mer enn femti år er den såkalte Elverumsfullmakten blitt diskutert. Dette er en diskusjon om pavens skjegg. Selv om Stortinget hadde fattet vedtaket lovlig på Elverum, ville dette etter norsk statsforfatningsrett ikke kunne danne noe juridisk grunnlag for provisoriske anordninger på straffelovens eller straffeprosessens område. Diskusjonen om denne bløffen, og særlig professor Andenæs' elegante fokusering på uviktige detaljer, har imidlertid bidratt til å skjule det faktum at Kong Haakon to ganger forsøkte å skaffe seg et legalt grunnlag for å styre eneveldig i krigs- eller krisetider. Det første forsøket skjedde så tidlig som i 1918, men det ble avvist av Stortinget. Det andre forsøket skjedde i 1939-40. Det var bedre planlagt og kunne nok ha ført frem, men den tyske invasjonen kom i veien.

Det er kjent at gamle kong Haakon hadde nattlige møter med en britisk etterretningsoffiser i tiden like før den tyske invasjonen i Norge, men ingen har brydd seg om å finne ut hvilke embetsmenn og toppolitikere som i 1930-årene samarbeidet med etterretningstjenestene i Tyskland, Sovjetunionen, Storbritannia, USA og ikke å forglemme de jødiske undergrunnsorgani-

sasjonene. Som hypotese må vi derfor anta at det enten var kong Haakon eller justisminister Terje Wold selv som hadde kommet på den idé at justisministeren den 7.9.39 skulle foreslå for Kongen i statsråd å gi ham fullmakt til å oppnevne et utvalg til å utarbeide en lov om krigstilstand. Saken var hemmeligstemplet og ble faktisk ikke nedgradert før den 3.10.97, da artikkelforfatteren latterliggjorde riksarkivarens hemmelighold av snart seksti år gamle regjeringsprotokoller så grundig at selv riksarkivarens egne underordnede reagerte.

Det hemmelige utvalget ble oppnevnt 22. september 1939. En av dem som fikk i oppdrag å lage utkast til fullmaktslov var den senere statsminister Einar Gerhardsen. Men hele jobben ble gjort i Terje Wolds justisdepartement. Utvalget var bare et skalkeskjul for justisministeren og hans fortrolige medarbeidere og eventuelle oppdragsgivere. Så snart Stortinget hadde tatt juleferie i 1939, fikk Terje Wold vedtatt en provisorisk anordning om ekspropriasjon og utskrivning til sivilt vern som det hemmelige utvalget angivelig hadde sendt justisdepartementet som hastesak. I februar 1940 ble så utvalgets innstilling fremlagt som bilag til Ot.prp. nr. 36 der den provisoriske an-

Forts. side 6

TIDEN IDAG

Sett med en gammel manns øyne

Kronos var i den greske mytologi sønn til Uranos og Gaia, - verdens hersker.

Han var gift med Rhea, og avlet med henne 5 barn som han slukte i frykt for å miste makten.

En av våre kriminelle motorsykelklubber har betegnende fått tilnavnet «Kronos med lærjakkene».

Medlemmene er ikke bare typer som foruroliger og truer norske byer og landveger. De er et tidsbegrep. «Kronos med lærjakkene» er synonym med den ånd og de krefter som har boret og fortsatt borer seg inn i alt det som er skapt av tradisjon, kultur, atmosfære og miljø. De fører an i en sosial revolusjon som i sine virkninger er større enn kampen på barrikadene. De har delvis erobret sproget, kunsten og de gamle normer om god oppførsel. Fordi den kulturelle

Av Frank Rennord

utvikling forlenget er distansert av den økonomiske, synes slaget tapt på forhånd. De neste generasjoner vil stå overfor et åndelig deformert samfunn, men de vil neppe føle det, fordi de fleste da vil kunne strekke seg i Prokrustes-sengen uten å risikere lemlestelser.

Men endel indre, slites sterke bastioner står ennå tilbake. De konvensjonelle. Kampen slår imidlertid også her svære revner i murene. Avantgarden var litteraturen. Den henvender seg i sprog og innhold til den laveste del av leseleskretsen, - av engstelse for ikke å bli forstått. Vi skal ha litterære ønskekonsertter. Vi får servert på stentøy hva tidligere ble servert på Sévres. Hist og her hoppet kjønnsfilosofene ned fra plankegjerdene.

De tok krittet med seg og beveget seg mot sentrum. Og lik rottefangeren fra Harlem med stor suksess. De går på landevegen med støvets brødre og søker aldri stiene med de vakre solgløtt gjennom løvets portierer. De går i dalens skygger heller enn til fjellets varder, hvor lynet kan slå dem ned. Men det er bedre for mennesket å rammes av lynet enn å fryse sinnet til døde i skyggene.

«Lærjakkene» fikk stadig nye tropper, vervet for en livsfilosofi som med en eufemisme kalles frisinn. De flenger rosenhekker opp, forurenser hjertedannelsen, forsimpler sprog og smak, bespottet sinnets helligste altre. De ofrer seg for Eros, men glemmer å beile til Agape. De kneler for mammon og maskinell materialisme, men ser ikke på regn-

Forts. side 7

Fradømt stilling ved Tromsø Museum etter genuin innsats

Arkeolog Egenes Lund berømmes nå av kollega
I. B. Bjerck

Det var på Universitetsbiblioteket en student viste oss noen små, vakre hefter med tittelen: «Fotefar mot nord, en veiviser i Nord-Norge og Namdalen». Det ene heftet vi tok i hånden hadde undertittelen «I jernalderhøvdningens innerste rike», og dreiet seg om Steigen, et hovedsted på det arkeologiske Norgeskartet.

Andre kommuner har kommet med sine «kultur-skatte», slik at heftene til sammen gir et bredt bilde av landsdelens folk, natur og virksomhet gjennom ti tusen år.

For oss som er interessert i arkeologi var heftet om Steigen spesielt spennende, der det tok oss med på en vandring langs Vollmoveien, som er en reise i tid. Reisen fører oss med til det innerste av jernalderhøvdningens rike og er illustrert med bilder fra arkeologen som grov ut disse rike fortidsminner for over femti år siden.

Denne arkeolog har fått et spesielt kapittel i heftet, og med god grunn gir vi trykksakens faglige ansvarlige, H. B. Bjerck, honnør for redelighet i omtalen av ham.

Vi gjengir en del av kapitlet:

«I snart hundre år har det vært drevet arkeologisk forskning i Steigen. Allerede i 1890-årene undersøkte O.Nicolaisen gravfeltet på Skogsholmen på nordøstsiden av Engeløya. Gerd Stamsø Munch ledet de omfattende undersøkelsene i Steigen kirke i 1962. Tom Multo skrev i 1988 en større avhandling om Engeløya, som også forteller om jordbrukets historie. Anne Karine Sandmo har laget et hefte

om funnene på Engeløya.

Men det er først og fremst arkeologen **Harald Egenes Lund** som har stått for de undersøkelsene som er kilde til vår kunnskap om makt-senteret på Steig. Gjennom 20 år, fra 1940 til 1960, var han en fast sommergjest på Engeløya. Han ledet utgravningene på Vollmoen under annen verdenskrig, og på Hagbardholmen og i Steigen gårdshaug i 1950-årene. Han registrerte fortidsminner, tegnet kart, fotograferte og skrev hundrevis av rapporter om funn, fortidsminner og opplysninger og historier fra gamle folk i bygda.

Lund hadde vanskelige kår for sin forskning. Han hadde nære forbindelser til Nasjonal Samling under krigen, og ble fradømt sin stilling ved Tromsø museum. Etter krigen fortsatte han sitt virke som arkeolog utenfor de offisielle institusjoner.

Han mottok offentlig støtte både til reiser og undersøkelser, men finansierte åpenbart mye av sin virksomhet med private midler.

Lund fortjener hederlig omtale for sin iver i utforskningen av de håløygske høvdingseter. Han fortjener dobbel ære fordi han også bygget opp igjen tufter og gravminner slik de var før undersøkelsene. Slik kan også vi oppleve disse kultur-skattene idag - i sitt opprinnelige miljø.

Vi har valgt å la Lunds illustrasjoner være bærebjelken i vår historie om makt-senteret på Steig. Slik kan vi se dette spennende kulturlandskapet gjennom Harald Egenes Lunds øyne.

Dermed er vi nesten halvveis til jernalderen.»

Muntre glimt fra virksomheten i prispolitiet under okkupasjonen

Av Knut Schreiner

Forfatteren, som tjenestegjorde i prispolitiet under okkupasjonen har overlatt redaksjonen en bunke papirer, som gir muntre glimt fra arbeidet hans i Bergen og Hordaland.

Vi tror leserne våre også vil trekke på smilebåndene av beretningene fra en etat det er skrevet lite om etter **rasjoneringsårene** 1940-45.

En dag var to i prispolitiet på kontroll i periferien av vårt distrikt, nemlig i Røldal. De var sivilt antrukket og kom syklende som fredelige turister. Oppdraget gjalt et besøk hos Røldalbønderne, som var de fremste i rekene med forsøk på unnaluring av prisloven. Det var ymse oppgaver om geiteholdet som ikke rimte.

Som kjent har vi noen av landets største geitestier i Røldal og innover Valldalen, men nå viste det seg gjennom husdyrskjemaene at geiteflokkene var skrumpet sørgelig inn.

Våre to menn fikk lensmannsbilen med innover fjellet neste dag for å avlegge stølene et besøk. Foran dem kjørte rutebussen, og hvordan det nå hadde seg så var det ryktes at prispolitiet var på veg innover fjellet. Og nå viste det seg helt umulig for lensmannsbilen å komme forbi bussen. Den vred seg hit og dit foran på vegen, og lensmannsbilen måtte henge etter, sikkert til begeistring for bussens passasjerer. Forklaringen på manøvreren fikk man da bilene kom til veis ende. Da bussen stanset opp, strømmet en flokk håpefulle ungdommer ut. I forskjellige retninger la de på sprang innover fjellet for å varsle stølsjentene om at prispolitiet var underveis. Bort med geitostene og smøret. For i Røldal sto geitostene i opptil 200 kroner for pengesterke folk i Bergen og Oslo. Men det traff seg nå slik at det just var melketid for geite-

ne, og som andre steder hadde også geitene i Røldal den hyggelige skikk selv å ta seg ned til sælene når tiden var inne. Således skjedde det fatale at der istedet for de 45 geiter som en bonde hadde oppgitt, kom 150. Dette var jo litt kinkig, og bonden kunne slett ikke forstå hvor all denne geiten kom fra. - Det var fremmed-geit som hadde fulgt de andre, mente han. - Vel, da får politiet ta vare på dem, sa våre to karer.

- Nå, vel, det kan jo tenkes at det er mine likevel, innrømmet bonden, - men det er nå helst geit som ikke melker, dette her.

Bonden og budeien var likevel klar over at spillet var tapt, for ingen ville vel tro at Røldalbønderne hadde begynt å holde geit av bare kjærlighet til dyrene. I løpet av et par timer ble det orden på geitetallet og skjemaene, og etterpå ble fredspipene trukket frem. Røldalbonden hadde spekulert og tapt. Ferdig med det.

I sælet til ho Guri lå det et brev fra en kjent Bergenslege som bestilte to oster til vinteren. «Jeg vet de blir dyre, men det får ikke hjelpe», skrev han. Det ble nok ikke osteforsendelse det året.

De som er med på skipskontrollene har nok av morsomme episoder å fortelle. Særlig er kvinnene lure til å gjemme unna. De har så mange rare gjemmesteder, at det en og annen gang har hendt at prispolitiet er rundlurt. En gang var en av de listige Evadøtre uheldig ute. Rundt livet hadde hun spent en rem, og på denne var tredd fire røkede fårelår. Når hun så slengte kjolen over seg, så det ut som hun var i høyst velsignede omstendigheter. Lykkelig hadde hun passert kontrollen og var kommet midt på landgangen. Da skjedde skandalen. Remmen hadde ikke tålt

påkjenningen, og plutselig begynte det å drysse fårelår fra skjørtene på kvinnfolket. Hvem som lo mest, folk på kaien eller prispolitiet, kan ikke sies. En ting er sikkert: Hun som «nedkom», med røkede fårelår lo ikke.

Og så var det hun som hadde tørrmelkposene skjult under blusen. Posene brast, - nå, ja, min finfølelse forbyr meg å gjengi folkeviddet, som seiret over medkjenslen.

Prispolitiet moret seg kostelig over den bonden som kom trekkende med en levende kalv nedover landgangen. På spørsmål hvor han skulle med den, svarte bonden i fullt alvor at han skulle ha den til niste. Han skulle være i byen i hele 14 dager.

Jeg minnes et besøk hos en fabrikkeier i Bergens utkantstrøk. Vi fant hundrevis av sirkulærer til bønder om leveranser av klær og tøy-stoffer mot at han fikk matvarer. Forhold som forklarte varemangelen på forskjellige felter. Der lå gjenpart av brevet til en kone i Viksdalen, som fikk en påminnelse fordi hun «hadde levert geitost hard som murstein» og til en pris som lå langt over maksimalprisen. (Og her menes svartebørsmaksimalen) En gårdbruker på Voss beklaget seg i et brev til ham, at det «bare kunne sendes tre halve lam denne gang».

I kjelleren fant vi seks hundre sardinbokser, en sekk ekte kaffe og tjue kilo bondesmør.

«Men kjære, er dette noe, da», sa fru en i huset forbausset. «Sånn har de fleste hjem det». Hun var rasende og antydte at det nok kom tider da dette ville bli husket. Fruen trodde jo hele gjengen vår var hardkokte «nazister», og så var langt over halvparten «hederlige» jøs-singer. En av NS-medlemmene sa: «Ja, hadde jeg ikke

Forts. side 6

**Abonner på Folk og Land
til et ungt menneske!**

FOLK og LAND

UAVHENGIG AVIS

Ansv. redaktør:
KJELL BLICH SCHREINER

Adresse: Postboks 3239 Elisenberg, 0208 Oslo.

Redaktøren treffes etter avtale.

Abonnement: Pr. år kr. 160,- (i omslag kr. 200,-, utland kr. 240,-).

Giro: Post 0808.5164504. Blank 6063.0501248

Abonnement (10 nummer i året) løper til det oppsies skriftlig.

Annonser forskuddsbetales med kr. 2,- + m.v.a. pr. spalte mm. Minstepris kr. 100,-

Utgever: A/S HISTORISK FORLAG
ISBN 0802-9652

INDIVIDUALISME, FRIHET OG PERSONLIGHET

I sin «Menneskesjelen under sosialismen,» som Oscar Wilde skrev i 1890, heter det bl.a.:

- Den rike unge mann kommer til Jesus, som sier til ham: «Du skulle kvitte deg med det du eier. Det hindrer deg i å realisere din fullkommengjørelse. Det er en hemske for deg. En byrde. Din personlighet trenger det ikke. Det er i ditt indre og ikke utenfor deg at du vil finne hva du virkelig er, og hva du virkelig trenger». Til sine egne venner sier han det samme. Han oppfordrer dem til å være seg selv og ikke alltid være opptatt av andre ting. Hva betyr andre ting for en?

Mennesket er fullkomment i seg selv. Når det går ut i verden vil verden være uenig med det. Det er uungåelig. Verden hater individualisme. Men det skal ikke beskymre en. Man skal være rolig og selvbehersket. Dersom en mann tar ens kjortel, skal man også gi ham kappen. For å vise ham at materielle ting er uten betydning. Hvis folk skjeller ham ut skal han ikke svare. Hva betyr det? Det folk sier om en mann forandrer ham ikke. Han er den han er.

Den alminnelige mening er uten noen som helst verdi. Når alt kommer til alt kan et menneske være fri selv i et fengsel. (Kanskje mer enn noe annet sted! NB) Sjelen kan være fri, personligheten uforstyrret. Mennesket kan ha fred. Fremfor alt skal man ikke blande seg i andres saker eller dømme andre på noen måte. Personlighet er en meget mysteriøs ting. En mann kan ikke alltid vurderes etter det han gjør. Han kan være ulydig mot loven og likevel edel. Han kan være ond uten noensinne å gjøre noe ondt. Han kan begå en synd mot samfunnet og likevel gjennom denne synd realisere sin sanne fullkommenhet.

FRONTKJEMPERBREV SØKES

I forbindelse med min undersøkelse av frontkjempernes posttjeneste (se Folk og Land nr. 1/2-95) er jeg interessert i å kjøpe brev fra norske frivillige. Det er konvoluttene (ikke innholdet) med stempler fra militærhetene som er av interesse. Evt. beskrivelse eller fotokopier, gjerne med prisangivelse, bes sendt til

Advokat Karl U. Sanne

"Joukershaff"

L-7481 Tuntange

Luxembourg

Telefon: 352-63 519

Vennetreff for NS-barn

En gjeng NS-barn har nå hatt gleden av å møtes 4 ganger i løpet av ett år. Vi pleier å møtes kl. 13 på lørdag og ha resten av dagen sammen. Det kommer nye til for hver gang. Først har vi en innledning om et aktuelt emne. Sist, i Horten i august snakket vi om gleden vi kan ha av hverandre. Vi har følelsen av endelig å ha funnet hverandre, og kommer til å fortsette å møtes 3-4 ganger i året. Men vi har kontakt ellers også. Fellesskapet vårt bygger på den erfaring det gir å ha hatt minst en av sine foreldre som medlem av Nasjonal Samling eller NSUF, og de følger det har fått for oss ikke minst i etterkrigstiden. Våre erfaringer har lært oss at det er viktig å lytte til alle

grupper synspunkter. Blant oss er også alle synspunkter om bl.a. politikk for 60 år siden, 50 år siden og nå tilfattet og akseptert. Vi praktiserer noe som tross alle fagre offisielle ord på oss virker som en sjeldenhet i det norske samfunnet: Tanke- og ytringsfrihet. Vi er alle voksne mennesker, og skulle noen mene vi trengte eldre personer enn oss til faddere og ledere, kjenner de oss dårlig. Derimot ønsker vi oss at alle som leser dette vil gjøre NS-barn oppmerksomme på det tilbudet vi representerer. Det finnes noen bøker som handler om NS-barn. Den første vi vet om som henviser til sin NS-barn bakgrunn i en bok, er Aasmund Haugen i boken «Oss menneskefor-

aktere i mellom» fra 1977. I 1988 kom boken «Fødd skuldig» av Asgeir Olden der 12 NS-barn fortalte. I 1993 kom bøkene «Nazi-barn» av Bjørg Bjørsvik og «Gutten fra Gimle» av Eystein Eggen. Sistnevnte forfatter har vi invitert til vårt neste møte i Skien 10.01.-98 for å fortelle om sin bok og reaksjoner på den.

Jarl Eik, Aschehaugsgt. 23, 3183 Horten. Tlf. 90 11 11 00 11.
Morten Engebretsen, Richard Nordraaksgt. 11 a, 3722 Skien. Tlf. 35 53 31 22.

Inger Cecilie Stridsklev, Håvundvn. 125, 3715 Skien. Tlf. 35 52 18 13.

Knut Baardseth - 75 år

Knut Baardseth - også kalt «store-Knut i Hedmarken», fylte 75 år den 2. desember.

Beskjeden som han er, og motstander av all virak og festivitas om seg selv, visste vi ikke noe om jubileet før venner sør i landet fortalte oss det. Da var det bare timer før bladet skulle gå i trykken.

Med sin begavelse og målbevisste energi og lederegenskaper er det naturlig at nettopp han har bekledd de fleste toppverv i de virksomheter Institutt for Norsk Okkupasjonshistorie driver, der han, med hjelp av utvalgte medarbeidere, har kjempet frem saker, og løst oppgaver, som for bare noen år tilbake ble ansett som uovervinnelige. Allerede på et tidlig tidspunkt etter okkupasjonen sto han åpent frem med sine korrekter til historikernes «sannheter» om årene før, under og etter okkupasjonen. Flere ganger har han medvirket i debattprogrammer i TV og radio, og best husker vi ham fra Haagen Ringnes' TV-serie, «Under Solkorsets tegn», som resulterte i en positiv oppmerksomhet om vår sak.

I serien medvirket også hans hustru, Kirsten, som trofast og lojalt har fulgt ham i alle kampens år.

Knut Baardseth er idag formann i styret for den opprettede stiftelse, som skal sikre våre formål og interesser i fremtiden.

Store-Knut i Hedmarken er veteran fra førkrigstiden. Hans rettsfølelse, pliktroskap og vinnende elskverdighet minner om hans far som var lagfører i Nasjonal Samling under krisetidene i 1930-årene, der han var til stor hjelp for hedmarkinger som ble rammet av elendigheten. Fra sitt hjem har Knut også arvet den sterke følelsen for tradisjon som går som en rød tråd gjennom hele hans liv.

På et tidlig tidspunkt meldte han seg som frivillig i Regiment Norge, hvor han deltok i de harde kamper i bl.a. Jugoslavien og på Baltikum. Han er blant dem som har lengst «fartstid» som norsk frontsoldat, - en tid som endte opp med amerikansk fangenskap i Tyskland, - og etterfølgende «behandling» i Norge.

FOLK OG LAND - og hans store venneskare over det hele land sender «Store-Knut i Hedmark» sine hilsener og varme gratulasjoner. K.B.S.

Hyggelige minner fra et opphold i en uvanlig norsk fangeleir

«Nei, god dag, Ivar, velkommen hit. Har du hilst på ho Ingeborg?»

«Nei», svarte jeg.

«Da går vi og hilser på ho, og får oss en kopp kaffe».

Slik blei jeg mottatt da jeg på min første dag ved Sletta meldte meg hos Georg, sjefen for Sletta hjelpefengsel i Tromsdalen.

Det var i november 1945.

Georg var gift med min kusine Ingeborg, og vi var gode venner. Men Georg som sjef var vi garantert å få det så bra som over hode mulig, tenkte jeg, og det skulle vise seg å holde stikk.

Sletta blei fangeleir under krigen og het da «Krøkkébærslatta».

Dette var noe ganske annet enn det jeg hadde opplevd på «Toppen» ved Mosjøen og på «Lille Ila» i Harstad. Vokterne der var ikke helt greie, og vi fikk nesten ikke mat. Hele tiden hadde vi inntrykk av at et eller annet skulle hevnes, men hva? Det vet jeg enda ikke. På Toppen var vi fire Frontkjempere som bodde på samme rom i øverste etasje, vi var farlige, og til å begynne med fikk vi ikke komme ut for lufting. Vi fikk utrolig lite mat og sulsten gnog i tarmene, vi snakket om mat, drømte om mat og like sulsten var vi. Det hendte noen ganger at vi klarte å lure til oss noe potetskrell og andre rester fra kjøkkenavfallsdunkene på vår vei for å hente mat, men det var langt fra nok til å bli mett av.

I slutten av juli blei jeg sendt til Harstad. Her tilbrakte jeg 5 dager i fyllarresten før de kjørte meg til «Lille Ila», som landssvikleiren i Harstad blei kalt. I første omgang var det nesten som å komme heim, for her traff jeg far min, begge brødrene mine og en onkel samt mange venner og bekjente.

«Lille Ila» blei litt etter litt bedre og ut i september

Av Ivar Krogstad

fikk vi så mye mat at vi mange ganger blei mette. Det var lite å ta seg til, og dagene blei lange. For å avhjelpe kjedsomheten laget vi revy og vi hadde mye moro både under øvelsene og senere fremvisningen. Vi fikk god kritikk, og flere politifolk kom og overvarte tre forestillinger.

Den 22. november kom jeg sammens med min bror Eirik, skjøyteskipper Simonsen og statspolitibetjent Elgåen for lagmannsretten. I løpet av dagen klarte lagmannsretten, (som til forveksling lignet på tysk standrett,) å komme igjen om sakene til de fire tiltalte. Dagen etter fikk vi forkynt dommene. Elgåen 4 1/2 år, Simonsen 3 år, Eirik 1 1/2 år og jeg 3 1/2 år. Kort tid etter blei fangene overført til andre leire. Noen, og deriblant Eirik og jeg blei overført til Sletta fangeleir, Tromsdalen. Min far, min eldste bror med flere slapp fri og «Lille Ila» nedlagt.

Tidlig på vinteren 1946 meldte 12 mann seg frivillig (en gang frivillig, alltid frivillig) til å være med frakteskuta «Ærnulf» til Sørreisa for frakting av favneved til byen. Både Eirik og jeg meldte oss selvfølgelig på dette prosjektet. I Sørreisa var det bestilt lastebiler som hentet veden på gården Nordhus ved Andsvatnet, 15 km. kjøring. Vår oppgave var pålastning på bilene, lempe veden ombord og stable den. Mens vi lå ved kai i Sørreisa bodde vi i et husvære på kaiområdet som tilhørte luftforsvaret, etter første besøk nektet de oss videre bruk av lokalene. Det var nå fare for stopp med denne transporten. Jeg tillot meg da, uten å ha konferert med mine foreldre å foreslå at såfremt tillatelse fra mine foreldre og med godkjenning fra politimesteren skulle vi for resten av turene bo

heime hos oss i Sommarstua, på gården vår i Sørreisa. En slik ordning ville passe meget bra, da gården var låg 5 km. fra kaia og mot lasteplassen. Tillatelsen og godkjenningen kom, og vi gjorde 12 turer til. Jeg var kokk på disse turene og deltok bare sporadisk i lastearbeidet.

En dag det var særdeles kaldt, følte nok vakta det spesielt ille siden han ikke deltok i arbeidet, etter å ha frosse en time sier han til en av fangene: «Isaksen, du overtar vakte,» inn i første bil og borte var han. Da vi kom etter satt han inne hos min mor og drakk kaffe.

Den siste turen blei noe dramatisk, da vi var ferdig med innlastingen fikk vi storm og skipperen nektet å seile. Mat hadde vi tilmålt for et visst antall dager og nå blei det krise. Bare 1 km. unna var det en tysk leir og jeg hadde hørt at det fremdeles var endel soldater der, så jeg ba om å få fri en par timer. Jeg fikk fri, ruslet avgårde til tyskleiren, og her traff jeg flere kjenninger blant soldatene fra tiden før jeg reiste ut, jeg forela vårt problem for dem, og dermed var det ikke noe problem lenger. Flere kasser med hermetikk blei lastet på en bil og så kjørte de meg heim, mat nok og stor stas.

Da stormen stilnet noe av la vi sent på dagen ut på tur tilbake til Tromsø. Stormen var ikke helt over, og da vi kom så langt at vi fikk vinden inn Malangen og dermed forenfor tvers med kraftig slingring, rausa endel dekslast og låste rorkjettingen, som her låg utsatt til. Vi måtte lempe flere mål ved på havet før vi i siste liten fikk skuta under kontroll og berga oss bort fra land, det var så vidt vi klarte det.

Det første som skjedde etter at vi kom tilbake til leiren var å dele ut resterende hermetikk, tre bokser til hver deltager. Da den siste

boksen var utlevert kom den ene av vaktene som hadde vært med på turen og forlangte hermetikken levert til politikjøkkenet. Aldri noen sinne har jeg blitt så rasende, jeg tok og rista han samtidig som jeg huta han ut av brakka med beskjed om at det ikke var aktuelt med noe hermetikk til politiet. Det var fangene som hadde fått hermetikken og dermed basta. Han strauk ut av brakka og vi hørte ikke noe mere om den saken.

Tidlig på våren fikk Eirik og jeg tillatelse til å starte bilverksted i leiren, fjøset i leiren var stort og vi fikk disponere en del av dette bygget. Det blei i all enkelhet, da det kun var handverktøy vi rådde over. Vi hadde to lastebiler i leiren,

«Svarthemaja» fra byen samt en del andre biler og motorsykler tilhørende politifolk. Når en bil var reparert måtte den prøvekjøres, og det ofte uten vakt utafør leiren, det gikk veldig bra inntil en eller annen bemerket at vi ikke hadde førerkort. Men dette lot seg også ordne, vi fikk begge kjøre opp til førerkort i 1946. I juli slapp Eirik ut og fikk sin frihet, men var flere ganger innom på besøk.

Ei natt utpå høsten blei jeg vekt av vakta som ba meg kjøre ei kvinne til ferga, ho måtte på fødehjemmet. Jeg rykka ut med svarthemaja og fikk kvinna avgårde med ferga. Fødselen gikk bare bra, hørte jeg senere.

Forts. side 5

«När jag nu bara är en flicka»...

Det svenske **Folkets Dagblad** gjenga mandag 30. oktober 1944 et brev, som en norsk front søster hadde sendt sine foreldre.

Som en kommentar til innholdet skrev avisen ganske kort: «Det var ikke alle nordmenn som stakk til Sverige».

Inger Skogstad heter en ung flicka från Lilleström i Norge. Hon har nu i tre år arbetat som sjuksköterska ute vid östfronten. Ur ett brev, som hon skrivit till sina föräldrar är Folkets Dagblad i tillfälle att återge följande rader:

«Jag vet ju, att åtminstone du, mamma, är orolig för min skull. Men det ska du inte vara. Vad som än kommer att hända, du ska inte bli bitter. Du vet, att jag reste frivilligt och du vet, att jag inte angrar mig.

Denna kamp måste kämpas till slut, kosta vad den kosta vill. Livet tillhör inte oss själva, utan vårt land och vårt folk. Att älska är att för eller senare måste detta krig komma. Nu har vi det över oss. Vi måste off-

ra något för att de som kommer efter oss ska kunna leva i frihet och ha det bra.

Ni vet, att jag vill att ni inte ska oroa er för mig, utan vara stolta över att ni har en dotter och en syster som är med i kampen. Ni kan vara säker på, att om jag varit pojke, så hade jag varit ute i främsta ledet. Men när jag nu en gång bara är flicka, så vet jag ändå, att jag fyller min plats och gör min plikt. Jag tvekar inte heller för något arbete, vad det än är.

Det är inte heller någon som frågar vem man är eller vad man gör, men bara om man har gott samvete och gör vad man kan.

Men jag är stolt över att kunna utföra ett så tacksamt och ärofyllt, arbete som sjuksystemens och kunna göra litet för dem som offerar sig för oss där ute vid fronten. Ja, nu förstår ni väl, hur jag känner det? Upp med huvudet och inga dumma tankar för min skull. En gång kommer jag tillbaka och kanske dröjer det inte så länge.»

Granskningskommisjonens sterke kritikk av regjeringen Nygaardsvold

Journalist Oddvar Valstad i Adresseavisen, Trondheim, har gått vår spennende historie nærmere etter i sømmene. I avisen den 30. november 1996 skrev han:

- Både statsministeren, utenriksministeren og andre av statsrådene nærte en sterk uvilje mot alt som smakte av «opprustning», sier kommisjonen. Og dette må sies i særlig grad å gjelde statsministeren. Han ble også synlig irritert hvis andre tok initiativ til økning av militærbudsjettet.

Det er meget beklagelig at regjeringens ledende menn satt så sterkt forankret i sin gamle uvilje mot forsvaret at de unnlot å gjøre det som i denne tid burde vært deres plikt, og som langt mer energisk ble gjort i andre land i Europa, også de nordiske.

Kommisjonen hadde som oppgave å undersøke Stortingets, Høyesteretts, Administrasjonsrådets, samt sivile og militære myndigheters forhold før og etter 9. april 1940. Den besto av høyesterettsadvokat Gustav Heiberg, formann, professor Arne Bergsgård, høyesterettsadvokat E. F. Eckhoff, professor O. Hallesby, direktør Arnold Holmboe, professor Sverre Steen og fylkesmann N. Thune, med cand.philol. Helge Sivertsen som sekretær.

Regjeringens forsvarspolitikkk måtte naturlig nok sees i samband med dens utenrikspolitikkk. Eller rette sagt regjeringens syn på den internasjonale situasjon. I relasjon til den mener kommisjonen at regjeringen feilbedømte situasjonen i sin alminnelighet. Det er klart, sier kommisjonen, at situasjonens alvor ikke var gått opp for regjeringens medlemmer.

Det skal være sikkert. Så sent som i regjeringens møte 8. april klokken 21.00, etter dagens mange alarmerende

meddelelser, deriblant meldingen om at tyske soldater var reddet inn til Lillesand fra det torpederte troppe-transportskip «Rio de Janeiro», hadde en ingen tanke om det som kunne hende senere, har utenriksminister Koht opplyst.

Slik vurderte han faren fra sør. Så opptatt var han av den angivelige britiske mineleggingen på vestkysten og den protestnoten som skulle sendes i den forbindelse.

Her legger kommisjonen i første rekke ansvaret på utenriksministeren. Han var blitt varslet gang på gang. Det ene faresignalet etter det andre var nådd ham. Dels fra Berlin. Dels fra København. Det første allerede den 29. mars. Men han tilla dem ikke nevneverdig betydning. Nevnte dem bare delvis for statsministeren. Og slett ikke for regjeringens øvrige medlemmer. Alene forsvarsministeren ble gjort kjent med dem, på rent ekspedisjonsmessig måte. Til dette sier kommisjonen:

Kommisjonen finner å måtte karakterisere det som en alvorlig forsømmelse at statsråd Koht ikke orienterte sine regjeringsskolleger om de mottatte meldinger så at regjeringen iallfall senest 5. april kunne ha fått oppfordring til å treffe nødvendige tiltak.

Slik måtte det tyske overfallet natten til 9. april komme overraskende på regjeringen - og selv på hr. Koht!

Det ble praktisk talt heller ikke gjort noe for å møte det! Først mellom 02.30 og 03.00 gikk regjeringen med på generalstabens subsidære forslag om stille mobilisering av 1., 2., 3. og 4. bri-

gade. Det prinsipale forslag var alminnelig og åpenlys mobilisering.

Allerede 5. april foreslo generalstabssjefen delvis mobilisering. Dagene framover presset han på med krav om stadig utvidet mobilisering. Han fikk imidlertid ikke noe svar. Ble ikke hørt. Så innfant forsvarsministeren seg i generalstabens ved fire-tiden om natten, for å gi bekreftelse på telefonbeskjeden om at regjeringen gikk med på den ovennevnte mobilisering.

Da protesterte generalstabssjefen, som sa at nå måtte det alminnelig og åpenlys mobilisering til. Det avfeide forsvarsministeren. Det måtte bli som regjeringen hadde bestemt. Generalstabssjefen gikk imidlertid videre enn ordren. Det hører han kommisjonens anerkjennelse for.

Kommisjonen påtaler at forsvarsministeren, statsråd Ljungberg, viste en skjebnessvanger passivitet. Han var ikke sin stilling voksen. Særlig må kommisjonen påtale hans forhold i forbindelse med mobiliseringen.

Hva så med statsminister Nygaardsvold? Han kan, sier kommisjonen, likeså lite fritas for ansvaret for regjeringens forsvarspolitikkk som for dens utenrikspolitikkk. En savnet en energisk og samlende hånd. «Statsministeren ble borte i bildet». Ingen særlig smigrende karakteristikk av en regjeringssjef, som da krigen brøt ut i 1939, gav en adskillig mer selvbevisst uttalelse i radioen. Han mente å kunne føre landet og folket sikkert gjennom krigen...

MIENNESKIER VI MINNES

Denne måned:

RAGNAR SKANCKE
kirkeminister 1940/45
henrettet 1948

Høsten 1948 ble kirkeminister Ragnar Skancke henrettet. - Et hensynsløst, nøye planlagt drap, mener mange.

I sitt «Supplement til okkupasjonshistorien», bind 3. gjør forfatteren, Odd Mel-som, oss kjent med hans siste brev til sin hustru.

Et annet brev, mindre kjent, er den hilsen han sendte sine venner kort tid før sin tragiske død.

Folk og Land har funnet det frem fra dokument-samlingen i Institutt for Norsk Okkupasjonshistorie. (INO)

Det lyder:

Kjære Arnt

Da vi skiltes idag, så trodde vel ingen av oss at dette skulle skje. Og allikevel har jeg lenge vært forberedt på at det kunne skje. Jeg tror på en styrelse i alt, og også dette har en mening.

Alt hva vi i denne lange tiden har snakket om og drømt om, vil nok komme

til å skje. Jeg har vært tro mot min overbevisning - jeg kunne ikke svikte den, og jeg håper og tror at mitt liv ikke har vært forgjeves. Historiens dom er ikke alltid samtidens dom.

Så sender jeg deg og Sundlo og Dahlen og alle de andre gode venner en siste hjertelig hilsen med takk for alt. Dahlen må hilse alle venner i Trøndelag på det hjerteligste. I mine siste timer er dere alle sammen i mine tanker og jeg ber Gud velsigne dere. En særlig takk til deg kjære Arnt for ditt gode vennskap og hjertelag.

Og så ønsker jeg dere kjære venner alt godt i fremtiden.

En siste hjertelig hilsen fra **Ragnar**.

(Arnt - som brevet er stilet til - er Arnt Taasen Torp. Oberst Konrad Sundlo og han var være fangekamerater med Skancke, og hver dag var de sammen en times tid i «luftgården. Red.an.)

Hyggelige...

Forts. fra side 4

George var før krigen fenrik og lensmannsbetjent. Han likte seg ikke som fengselsmann og gikk tilbake til hæren sommeren -46. I -48 blei han overflyttet til flyvåpenet hvor han avanserte til oberstløytnant. Han var en ærlig og tvers igjennom hedersmann.

Etter George fikk vi en politimann Franz som sjef, og så han var en ærlig og skikkelig kar, en fin mann!

Siste helga i august -46 organiserte vi en tur til Sørreisa, en av leirens lastebilder blei stilt til disposisjon for oss da vi skulle heim og

gjøre dugnad som betaling for husvære under favnevedtransporten. Mange av dem som hadde vært med på favnevedtransporten, Ingeborg som enda bodde ved leiren samt en av vaktene blei med på turen. Det blei denne dagen gjort en skikkelig god dugnad. Og vi hadde det riktig hyggelig på lørdagskvelden for denne helga 27. august 1946 feiret vi sammen med mine foreldre deres sølvbryllupsdag. Selvfølgelig var jo også mine øvrige søsken med på moroa.

Franz sluttet brått hos oss i oktober, dessverre. Nå kom det fengselsfolk og overtok og det blei andre boller.

**Abonner på Folk og Land
til et ungt menneske!**

Fikk full erstatning etter sak om jødebo

Nå krever Bernhard Plesansky flere penger

PETITSKRIBENTEN, «Syver», i TØNSBERG BLAD, mener at de mange angrep på Adelstenkonsernet er både usmakelig og usakelig.

Han skriver: Under krigen gjorde kjøpmann Emil Kjølner noe svært galt da han overtok en del av varelageret fra Plesanskys klesbutikk, som var blitt konfiskert av myndighetene. Men dette fikk han sin straff for etter krigen. Han måtte betale en bot på 5000 kroner og en erstatning tilsvarende de vel 6000 kronene han hadde betalt for varepartiet. Dette beløpet ble forøvrig videregitt til Bernhard Plesansky, som nå står frem og krever en millionerstatning fra Adelstenkonsernet.

Noen har yndet å fremstille det som om dette varepartiet fra jødeboet la grunn-

laget for dagens Adelstenkonsern. Stort mer usaklig går det neppe an å være. De som har fulgt litt med i etterkrigs-Tønsberg vil vite at det var forsakelser og hardt og målbevisst arbeid som la grunnlaget for utviklingen i Kjølner-firmaet, som forøvrig hadde drevet en større herreekviperingsforretning helt siden 1924. Senere, da Kjølner-firmaet hadde vært i virksomhet i cirka 50 år, fulgte en heldig fusjon med Adelsten Jensen i Oslo og deretter etableringen av det børsnoterte Adelsten-selskapet med butikker over hele Norge og en betydelig virksomhet i Sverige, som for-

øvrig holdt på å knekke nak-

ken på firmaet for noen år siden. I dette konsernet eier Kjølner-familien cirka 30 prosent.

Vi er så naive her i strandkanten at vi tror det er riktig å gi medmennesker fornyet tillit og deres gamle status tilbake etter at de har sonet sin straff. Vi kan ikke i evighet forfølge etterkomere av noen som gjorde noe galt under krigen. Det er nå 52 år siden krigen sluttet, og de som forbrøt seg fikk sin dom. De fleste av dem er borte nå, og det kan ikke være riktig at vi skal fortsette å straffe deres etterkomere.

KJØLNERSAKEN GÅR VIDERE

I «Aftenposten» 10. november skriver Erik Magnus Høyer bl.a.:

En klesforretning til en norskjøde i Tønsberg ble beslaglagt av det offisielle Norge, ikke av NS. Likvidasjonsstyret utgikk fra Justis- og Politidepartementet. Norge fortsatte som egen stat under krigen, selv om vi var okkupert av Tyskland,

ikke av norske eller tyske nazister.

I likvidasjonsstyret satt vanlige nordmenn. De visste ikke hva de skulle gjøre med forretningen, og vedtok å realisere den som umyndiges midler. Det ble holdt offentlig kunngjort auksjon der Kjølner ga bud i konkurranse med andre, som også kjøpte varer som Norge had-

de ranet. Da auksjonen var avsluttet, var det inventar og ukurans igjen, og Kjølner som drev i samme bransje innga et bud på alt, som ble godttatt.

Kjølner ranet ingen. NS hadde intet med saken å gjøre. Norge solgte jødeboene.

**Erik Magnus Høyer,
Sandefjord.**

Landsforræder...

Forts. fra side 1

ordningen med visse endringer ble foreslått gjort til lov. Dette lovforslaget var imidlertid bare en prøveballong. Forslaget om den virkelige fullmaktsloven kom senere, i Ot.prp. nr. 64, fremlagt i statsråd den 5. april 1940. Forslaget var altså neppe kommet i stortingsrepresentantenes hyller da tyskerne gjorde invasjon den 9. april og noen fullmaktslov ble aldri vedtatt. Det terrorvelde som i 1945 ble igangsatt basert på angivelige kongelige forordninger var kriminelt og lovstridig, noe både kong Haakon, statsminister Einar Gerhard-

sen og justisminister og senere høyesterettsjustitiarius Terje Wold utmerket godt visste, ettersom de selv hadde kompromittert seg grundig ved sitt forsøk på å få i stand en lovhjæmmel for slike kongelige forordninger.

Norge var internrettlig sett i krig med Tyskland fra kong Haakons egenmektige nei til det tyske ultimatum til kapitulasjonen 10. juni 1940, men folkerettslig sett var vårt land nøytralt under 2.verdenskrig, inntil regjeringen Gerhardsen sommeren 1945 oppnådde status som «alliert» ved å erklære Japan krig. Juridisk sett var de norske kvinner og menn som på britisk eller sovjetisk oppdrag utførte etterretning, sabotasje, mord eller volds-

handlinger i Norge under den tyske eller den britiske okkupasjonen like straffskyldige som Rinnan og hans bande. Soldater som hadde vervet seg som frivillige i den britiske eller tyske hær kjempet verken for Norge eller for friheten, men de fleste var forledet av propaganda og hadde sannsynligvis edle motiver for sitt valg. Begge parter trodde nok at de kjempet for «fedrelandet» og de har heller ikke siden forstått visdommen i Hamsuns råd om å kaste børsa og dra hjem. De var soldater som deltok i en krig der noen var på vintersiden og noen på tapersiden, men de kjempet med ære. Det gjorde derimot ikke de bandene som fra 8.

mai 1945 og langt inn i nåtiden, med støtte av et korrupt justisvesen, har funnet det for godt å terrorisere barn og politiske meningsmotstandere. For en utenforstående som denne artikkelens forfatter, er det ufattelig at tidligere NS-medlemmer, være seg passive eller aktive, samt deres barn, barnebarn og oldebarn har funnet seg i den økonomiske og sosiale urett som er blitt dem til del gjennom mer enn femti år, uten å gjøre opprør.

Etter krav fra Den jødiske verdenskongress nedsatte Arbeiderpartiregjeringen for en tid tilbake et utvalg som skulle komme med tilråding om hvor stort erstatningsbeløp denne jødiske organisasjonen burde få på grunn av mislig forvaltning av jødeboene under og etter den tyske okkupasjonen. I forhold til uretten mot NS-medlemmer, tyskgifte kvinner og tyske statsborgere bosatt i Norge i 1945 er jødebosaken en bagatell. De som ble rammet av de ulovlige konfiskasjonene og frihetsberøvelsene i årene 1945-55 og deres barn, barnebarn og oldebarn er en tallmessig stor gruppe i det norske folk. De blir nøye overvåket, og vet nok at ethvert tilløp til organisering vil bli effektivt kvalt eller infiltrert. Men som individer har de den samme styrke som de marsjerende østtyskerne som trampet ned Berlin-muren. Tør de noensinne komme frem fra skapene, knytte nevene og kreve sin uomtvistelige rett til et revisjonsoppgjør, eller vil de fortsette å innrette seg etter det de tror er flertallet, dukke nakken, spise nervetabletter og håpe på tilgivelse for «synder» verken de eller deres foreldre eller besteforeldre har begått?

NS-medlemmer ble dømt til straff og erstatning og de ble brakt til taushet ved at de ulovlig ble fratatt sine grunnleggende statsborgerlige rettigheter. Deres barn og barnebarn ble utestengt fra høyere utdanning og offentlige stillinger. Gjennom hele oppveksten er NS-barn blitt systematisk trakassert

for få dem til å hate sine foreldre. De virkelige landsforræderne, som i all hemmelighet forberedte statskupp i samarbeid med utenlandske agenter i 1940, og som gjennomførte kuppet i 1945, har fått heltestatus og deres barn og barnebarn sitter i innflytelsesrike stillinger. Men misgjerningene er ikke spesielt vanskelige å avdekke, bare hemmelighetskremmeriet får en ende. I arkivene til Justisdepartementets lovavdeling er det mye interessant å finne. Problemet er bare at vi har et justisdepartement som tror at de kan hindre offentlighetens innsyn i arkivmaterialet. Lovavdelingen har ikke avgitt sitt arkiv til Riksarkivet og denne avdelingen er det skjulte personutvelgelsesystemets fremste rekrutteringsbase for juridiske stillinger i vårt land. Her kommer ingen inn uten at deres familiebakgrunn er sjekket og i lovavdelingen testes hvert enkelt individs lojalitet mot Maktapparatet. Men Justisdepartementets lovavdeling er svært sårbar for politisk press, særlig fra Stortinget. Den nye justisministeren bør ikke gis et øyeblikk fred før det er ryddet opp i det eldgamle grumset og den avskyeligste forbrytelsen som noensinne er begått i vårt land er avdekket i minste detalj.

Muntre glimt...

Forts. fra side 2

vært medlem av Nasjonal Samling, så hadde jeg idag vært kommunist etter alt hva jeg har sett i denne tid».

Prispolitiet har ofte følt mistanken mot seg, for at ansatte selv «forsyner seg av lasset», eller at en del av beslagene går andre steder enn bestemt. Dette vil jeg bestemt avvise. Kontrollorganene er så strenge, at slik nærmest ville være umulig. Bl.a. blir det alltid gitt kvitteringer for beslagene, der kopiene følger varene til fordelingsentralen. Herfra sendes alt til sykehus, barnehjem og aldershjem.. ●

Tiden idag ...

Forts. fra side 1

buen over elven. Ordene faller for «lærjakkenes» kniv og sproget taper sine lemmer. Noen fargeløse geledder står ennå tilbake, det av ånd, som blod fra en mens legioner av deres

kamerater falt. Alle disse ord som sang så blide og bønnfallende, så ømt, så varme og lidenskapelige. De som kom fra livets egne kilder; meditasjonens indre krevende, resignasjonens stille og forsakte. Ord rungeledder står ennå tilbake, det av ånd, som blod fra en mens kropp som visnet i blodløs smerte. De hadde vært analsert og smeltet om med samme varsomhet som alkymisten viste sin retorte. Nå lytter vi snart forgjeves etter en viddets replikk, en tankens fødsel, en allusjons fortrolighet, - ord som henger rykker, slik samleren føler ekstasen ved et sjeldent funn.

En mann banner fordi to skruer er gått tapt. Nå står han der og kommer ingen veg, fordi nettopp disse små skruer skulle ha bunnet det hele sammen. Men den samme mannen ville ha ledd hvis jeg fortalte ham om en tanke som var fløyet bort fra meg. Den som kom som et blåhvitt lyn jeg søkte å holde fast, før alt igjen ble mørkt. Og ord, avlet av en tanke, fikk ved en Memosynes kaprise ikke noen livets pust. Menneskeheten kunne ha unnvært den, men for meg kunne det føles som en liten guddommelig gnist som ikke fikk slå sin flamme.

Men alt skal forstås uten å bli søkt. Men uten å søke vil en aldri forstå. For sikker og påståelig er bare dumheten.

«Kronos og lærjakkene» kurtiserte også kvinnen. Og så mange av dem falt. Hun avla sitt skjørt, og tok buksen på og lot ektemannen trille vognen. Med skjørtet avla hun samtidig sin sjarm og ynde, sin gratie og sin rytme. Det ble ingen flukt av amoriners lekende ord, ingen øynes uutgrunnelige tjern. Hun sviktet kvinnen i seg selv, og må også betale prisen. Og mannen mistet et bilde, som han i ensomheten kunne stille opp mot sommernatten.

Og det som før var et hjem ble et hus. De sier ikke lenger med øm hvisken: «Dette er mitt hjem. Her skal mine barn gro opp med trær jeg planter. Gråten og smilet skal forme det, det skal vokse ved det liv som gir det ånde, ved det sinnelag som gir det lys».

Men de taler forbitret om husbanklån og hypoteker. Stuene blir like nakne som deres egne sinn, fordi

BOKTJENESTEN

Postboks 3239 Elisenberg, 0208 Oslo. Telefonbest.: 22 56 10 34

..... eks. Vidkun Quisling: Russland og Vi (Innbundet) .	kr. 285,-
..... eks. Vidkun Quisling: Russland og Vi (Heftet)	kr. 150,-
..... eks. Odd Melsom: På nasjonal uriaspost	kr. 50,-
..... eks. Knut Steenstrup: Dilemma	kr. 50,-
..... eks. Arne Tellefsen: Når forsvaret forfaller	kr. 25,-
..... eks. Sundra Sand: Hva er Kristen Samling?	kr. 5,-
..... eks. Sundra Sand: Noen enrindringer fra tiden omkring Vidkun Quislings siste dager	kr. 5,-
..... eks. Roald A. Nielsen: "Solbris Ohoil"	kr. 50,-
..... eks. Anna Kientopf: Det fredsfjendtlige trauma	kr. 50,-
..... eks. Hans Gervik: Refleksjoner etter 50 år	kr. 50,-
..... eks. Tom B. Jensen: Bibliografi over Nasjonal Samlings periodiske skrifter 1933-1945	kr. 50,-

Legg til kr. 20,- for forsendelser ved forskuddsbetaling til:

Postgiro 0807-5.15.02.89. Bankgiro 6063.05.00926 eller ved sjekk i kontanter eller frimerker. (Ellers porto og oppkravsgebyr.)

I alt bestilles for kr. ....som betales slik:

Navn: .....

Adresse: .....

Postnr.: .....Sted: .....

Julen 1997**SØKEN**

Av Enok Eikin

*De søkte forgjeves i slott og palass
etter Han som var født.*

*De søkte en kongesønn mektig og flott
i skarlagen og rødt.*

De søkte forgjeves -

Han var ikke der blant de store og fine.

*Men Herren ga tegn til en hyrdeflokk,
ute blant sine.*

*De fant ikke frem i sin visdom og kløkt
- men de fulgte et kall.*

*Da lyste en stjerne og viste dem vei
til en krybbe og stall.*

Og der fikk de tilbe et barn i de usleste kår.

Men veien de gikk -

Den veien er også blitt vår.

*Vi søkte forgjeves med iver og glød
etter frihet og fred.*

*Vi søker så håpefullt - alle som en -
etter løsnings et sted.*

*Vi søker forgjeves - der er ingen fred
eller frihet å vinne.*

*Men Herren har sagt at i tro skal vi
søke - og finne.*

*Vi får ingen fred med vår iver og glød
- vi må følge et kall.*

*Da lyser en stjerne og vi ser en vei
til en krybbe og stall*

*og da skal vi se at et barn selv i usleste kår
har frihet og fred*

som den viseste ikke forstår.

Julen 1997

Redaksjonen og ekspedisjonen i Folk og Land,
styret og kontormedarbeiderne i INO
ønsker abonnenter og alle andre lesere, medlemmer
og trofaste støttespillere over hele landet og
de mange bosatte utenlands enn riktig

God Jul!

det intet annet var å fylle dem med enn hva naboen og hans nabo igjen hadde fylt i sine.

Og tankene stanset i sin vekst.

De glemte å bygge inn en liten trapp av blomster og en deilig melodi, noe som sang inne i dem av lykke, eller noe som de kunne pleie med «sine øynes regn så det kunne gro og spire».

Hver tid skal ha sin form, heter det blant skribenter og våre kunstnere. I sannhet, den får det. Den gir oss en Picasso for en Turner, den gir oss kirkebygg hvor arkitekturen minner om fjerne ubehagelige geometriopp-gaver, mer enn et tempel for Vår Herre.

Nye klasser akademici stormer inn gjennom livets porter, - uten den legning som ikke står i pensa. De har fått sin eksamen og søker ikke lenger de vises sten. De skal blåse sin ånde inn i våre skoler og våre barn. Og likevel så faller spørsmålet: «Hvorfor er ungdommen så ofte uhø-

visk, hvorfor strides kirken, hvorfor, hvorfor... Bare «Kronos og lærjakkene» smiler, tier og kjenner svaret. Det er jo slik det skal gjøres.

Mengden er usannheten. Den er engstelsen for individualisten, engstelsen for Kierkegaards krav om å være en originalutgave. Ingen tør gå **mot** menneskestrømmen til en landskamp.

Men alt som er skrevet her er sett med øyne som er gamle, slik eldre øyne har sett så ofte før. Vi har bare ifølge naturens orden å falle som vissent løv til jorden.

Selv om døden burde være en vandring over frosne vidder inntil du trett legger deg ned og ser opp til Vår Herres eget tempeltak. Da ville en ligge på naturens egen katafalk og sjelen fly stille bort.

*Og det som du kaller å dø,
det er å slutte med å dø.*

*Og det som du kaller å fødes
er å begynne å dø.*

*Og det som du kaller å leve,
det er å dø mens du lever.* ●

RETURADRESSE:
BOKS 32 39 ELISENBERG - 0208 OSLO

NR. 10 - 1997

Våre nye caballeros, ny visitt

Av Hakon Warendorph

Jeg har ikke i sinnet å innvandre regjeringskvartalet. Heller ikke skal jeg lage noen føljetong av regjeringsendringen. Siden den forrige visitten (i nr. 9) er imidlertid APbudsjettet med endringene til de nye caballeros presentert. De «månedlige tusenlappene» førte - selvsagt - til de hardeste fektningene. Smålighet er en av Ola Nordmanns fremste udyder. Håndrekningen til de lavest verdsatte, «de tusener som bygget landet», var for kostbar

Heller ikke kontantstøtte til ektepar var mulig eller ideriktig. En del barn ville kunne unndras den statlige oppdragelse, og det er enda verre enn inflasjon. Vil du ikke sende ungene til barnetanter og -pedagoger så kan du ha det så godt! Høyre prøver å rette opp de mange feilskjær fra valgkampen og går i skrivende øyeblikk i spenn; dersom, hvis, såfremt, i fall, for så vidt, med mindre, uten. Regle for betingelseskonjunksjoner fra en noe fjern grammatikkundervisning som kan benyttes etter smak. I denne forbindelse er de alle like smakløse.

Jeg ser frem til budsjettforhandlingene hvor 15-20 milliarder blir gjort tilgjengelige for folk uten annen ønsket tilknytning til Norge enn adressen eller stilles til disposisjon for despotiske regimer på helt andre breddegrader. Jeg har tidligere skrevet om våre sjøfolk i utenriksfart under siste krig. Det er nok mange andre som også må svelge bitre piller og ikke finner trøst i politikerens kamelsluking. Smålighet er ingen dyd. Å spare andres penger til egne pensjoner er heller ingen dyd.

Vi forlater så maktens korridorer og tar en tur innom bøkenes verden, biblioteket. Her finner jeg et eksemplar av verket LOV. OG RETT; Norsk juridisk og rettsøkonomisk oppslagsbok. Det er en ajour-

ført utgave fra 1951 med forord og bidrag av den londonaktive professor, dr. hist. og økon. Wilhelm Keilhau. H.r.advokat Kr. Fr. Brøgger (f. 1878) er bokens forfatter, men var død da denne utgaven ble utgitt, Keilhau (f. 1888) døde i 1954. Han var en av fedrene til Landssvikanordningen, men slapp altså å forsvare den mot senere års angrep fra folk utenom vår krets.

Av kapitler i dette «lovleksikon» som er blitt ajourført eller kommer i tillegg nevner jeg: Alliansen, konstitusjonell nødrett, landssvikoppgjøret, londonregjeringen, provisoriske anordninger, okkupasjon, okkupasjonslovgiving og selvfølgelig Nasjonal Samling og enda mer selvfølgelig: til bakevirkende kraft.

Det ble meget spennende lesning, og den dyktige polemiker og debattant W. K. får i disse kapitler som alle er signert ham, full nytte av sine egenskaper. Det er beundringsverdig unntatt for dem som måtte lide under de juridiske krumspring og tilslørende tolkninger. Han forteller om anordningene at de ikke kunne gjøre handlinger straffbare som ikke var det også iflg. den alm. straffelov eller den militære eller; (tilføyes med hestehoven rundt pennen) etter den provisoriske anordning av 22. jan. 1942. Etter å ha antydnet at lovmakerne med sin anordning skulle kunne dømme mildere enn ellers, skriver Keilhau: - I realiteten betød imidlertid

landssvikanordningen at det ble reist tiltale i en stor rekke saker som aldri ville blitt påtalt dersom denne anordning ikke var blitt gitt. Legges realjuridiske betraktninger til grunn, lar det seg således hevde at landssvikanordningen sto i strid med Grl. § 97 som forbyr å gi lover tilbakevirkende

kraft. Høyesterett har dog antatt at det ikke foreligger strid mellom anordningen og Grl. § 97. (Her blir ikke nevnt det store mindretall i Høyesterett som ikke var enig i denne tolkning. (Anm. H. W.)). Anordningen, som senere ble avløst av landsvikanordningen 21. febr. 1943, er derfor blitt grunnlaget for etterkrigstidens oppgjør med de norske nazister.

Med hjemmel i den provisoriske anordning av 3. okt. 1941 er der i de alvorligste lanssviksaker som er pådømt etter foræderi bestemmelsene i den alminnelige straffelov, blitt anvendt dødsstraff. - Så langt Keilhau og «LOV OG RETT». Det må være lov å undre seg over den formildende effekt i dette lovverk. Før landssvikanordningen hadde dødsstraffen vært avskaffet for borgerlige forbrytelser i over 40 år. (Siden 1902).

I disse dager verserer en ny uoverensstemmelse i Høyesterett. De to dommere, Lund og Bugges kontrovers vil neppe få betydning for den norske almennhet. I alle fall ikke det tragiske omfang uenigheten i 1945 fikk for titusener uskyldige nordmenn. Det må vi jo tross alt glede oss over - mer enn over det selsomme oppgjør mellom Gro og Kåre forleden kveld. Før, under og etter er det behandlet i TV, radio og media forøvrig. De oppgjør våre håndballspillere, fotballkjemper og skiløpere gjør oss delaktige i gjennom disse media, er realere, mer spennende og absolutt mindre deprimerende en dette lavmål av en «framsyning». Det taler ikke norsk politikk på topplan til ære. Jeg håper at Bondevik regjeringens uttalte ønsker om kvalitetsøking i verdivalgene blir reelle også blant dem som skal trække løype for oss i et nytt år og inn i et nytt århusen.

GOD JUL OG
GODT NYTT ÅR!

MIN TROFASTE VENN

Et brev datert 15. desember 1977 - altså for nøyaktig tjuve år siden - dukker frem i vårt klippearkiv.

Det er fra Karoline Haugane, en av våre trofaste abonnenter på den tid, nå død og forlengst stedt til hvile på kirkegård i Bergen.

Det er med vemod vi ennå en gang leser hennes ord til oss:

Herr redaktør!

Et hav av mennesker trækker forbi stuevinduet mitt. Travle kvinner og menn. Noen jagende til de siste juleinnkjøp. Andre på veg til førjulsbesøk hos slekt og venner. Mange hastende hjem til ventende familie. Til middag og kosestund med barna.

Bokhyllen min er støvet, men det gjør ikke noe. Lenge siden jeg tenkte på støv og skitt. Lenestolen er slitt etter årelang bruk. Det er også avisbunken foran meg. Gamle årganger av «Folk og Land». Hvert nummer er min venn. Mange venner er det blitt i tidens løp.

Sammen har vi gjenopplevet gamle minner. Vi har ledd sammen. Grått såre tårer. Vi har pratet om venner som nå er borte. Venner som vi er stolte over å ha kjent.

Vi har drømt sammen. Slik vi drømte en gang for lenge, lenge siden...

«Folk og Land». Du er min venn. Min trofaste venn.

Hva gjør det vel om fjerne slektninger har sluttet å besøke meg i min alderdoms giktbrudne tilværelse. Hva betyr hjemmehjelpens fravær? Jeg har jo deg.

Må du alltid fortsette å komme til meg.

Karoline Haugane

Veteraner fra Russland takker

Vi to russere, medlemmer av «Forsoningens Senter» i St. Petersburg, ble invitert på besøk til norske veteraner.

Vi ble vennlig mottatt og det ble vist oss mange severdigheter som ikke finns i andre land.

Vi har fått et meget godt inntrykk av Norge og menneskene der. Dere lever bra, mye bedre enn vi i Russland, men vi håper vi skal nå dere i fremtiden. Vi takker hjertelig alle veteraner som tok imot oss som gjester i sine hus og viste oss Norge. Særlig er vi takknemlig mot dem som organiserte programmet, med bl.a. veteranfesten.

La vennskapet mellom veteraner i Norge og Russland fortsette.

Veteraner fra Russland
Anatolij Rosjko
Eudokia Mironova

Institutt for Norsk Okkupasjonshistorie

Adresse: POSTBOKS 3239 ELISENBERG, 0208 OSLO